

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи теоретичного музикознавства» для студентів за напрямом підготовки бакалавр 025 «Музичне мистецтво» на базі повної загальної середньої освіти

Розробники: Ігнатова Л. П., зав. кафедрою історії, теорії мистецтв та виконавства, кандидат мистецтвознавства, доцент

Шурдак М. І., кандидат мистецтвознавства, ст. викладач кафедри історії, теорії мистецтв та виконавства

Рецензент: Шиманський П. Й., зав. кафедрою музично-практичної підготовки, кандидат мистецтвознавства, доцент

Робоча програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри історії, теорії мистецтв та виконавства

протокол № 2 від 20.09 2018 р.

Завідувач кафедри: Ігнатова Л. П.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету культури і мистецтв

протокол № ___ від __. __. 2018 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ Каленюк О.М.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

© Ігнатова Л.П., 2018

© Шурдак М.І., 2018

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	02 Культура і мистецтво	нормативна
	025 Музичне мистецтво	
Кількість годин/кредитів 1590/53	Бакалавр	Рік підготовки 1– 4
		Семестр 1– 8
Лекції 140год.		
Практичні (семінари) 252 год.		
Лабораторні – 276 год.		
Самостійна робота 828 год.		
Консультації 94 год.		
Форма контролю: екзамен (1,2,3,4,5,6,8)		
ІНДЗ <u>немає</u>		

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Метою курсу «Основи теоретичного музикознавства» є введення студентів-музикантів у обрану ними область наукової та практичної діяльності, загальне уявлення про музикознавство як розгалуженої системи знань, що відображає цілісний і різноманітний світ музичного мистецтва і пов'язаних з ним галузей культури.

Основні завдання курсу зводяться, по-перше, до визначення місця і функцій музикознавства в музичній культурі, по-друге, до визначення його цілей, завдань, предметів дослідження і, по-третє, до розгляду форм і методів музикознавчої діяльності.

Дисципліна «Основи теоретичного музикознавства» відноситься до нормативної частини професійного циклу основної програми. Її зміст тісно пов'язаний зі змістом дисципліни «Історія музичної культури».

Предмет «Основи теоретичного музикознавства» відображає практичну музичну діяльність, виконує пізнавальну функцію. осмислює природу музичного мистецтва, його роль в культурі і житті суспільства. Відображаючи системний характер свого об'єкта, саме цей предмет виступає методологією музичної науки, розглядаючи її функції, зміст і форму, процеси його функціонування та історичного розвитку.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

По закінченні вивчення курсу студент повинен повноцінно *знати*:

- основні класифікації музикознавства, його системно-структурний склад;
- цілі, завдання та методології наукових дисциплін, що складають музикознавство;
- основні теоретичні положення про: музичний звук, музичну систему, нотне письмо, знаки альтерації, побудову музичної мови і виразні можливості її окремих

- елементів (мелодії, акомпанемента, ритма, метра, гармонії, темпа та інш.);
- властивості ладів, їх види, побудову;
- види інтервалів, акордів в ладу та від звуку, їх побудову та розв'язання;
- хроматизм та альтерацію, спорідненість тональностей, елементи побудови різних синтаксичних структур;
- хорові та оркестрові партії, партитуру, види транспонування, мелізми;
- закони поліфонічної музики.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен *вміти*:

- усвідомлювати нотний текст, відчувати динаміку розвитку музичної думки, ритмічність і художню цілісність твору;
- досконало володіти усіма елементами музичної мови;
- будувати письмово та за фортепіано усі види ладів від заданого звуку; інтервали та акорди з оберненнями та розв'язанням;
- визначати простіші музичні побудови;
- грамотно фіксувати письмово музичний матеріал;
- аналізувати музичні зразки класичної та сучасної музики;
- виконувати на фортепіано технічні вправи, завдання по транспозиції;
- орієнтуватися у великій кількості інформації на електронних носіях; виконувати комп'ютерні тестування;
- адаптувати дані методологічні підходи до музично-педагогічної роботи;
- аналізувати використання методологічних підходів музикознавства в сучасних програмах з музичного мистецтва;

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лек.	Практ. (Семін.)	Лаб.	Сам. роб.	Конс.
1	2	3	4	5	6	7
1 семестр						
Змістовий модуль 1. Музикознавство і музична діяльність						
Тема 1. Вступ до теорії музикознавства	23	1		6	16	
Тема 2. Історія та структура музикознавства	25	1		6	18	
Разом за змістовим модулем 1	48	2		12	34	
Змістовий модуль 2. Теорія музики та сольфеджіо						
Тема 3. Вступ до теорії музики. Музичний звук. Музична система. Натуральний мажор.	36	2	8	10	16	
Тема 4. Нотне письмо. Натуральний мажор	42	2	8	10	20	2
Тема 5. Ритм. Метр. Розмір. Темп. Динаміка. Агогіка Натуральний мінор	40	2	8	10	18	2
Тема 6. Лад. Тональність. Транспозиція. Секвенція. Лади народної музики. Натуральний мінор	43	2	8	10	21	2
Тема 7. Інтервали. Різновиди мажору	42	4	10	10	16	2

Тема 8. Акорди. Різновиди мінору	46	4	10	10	20	2
Разом за змістовим модулем 2	249	16	52	60	111	10
Разом за 1 семестр	297	18	52	72	145	10
2 семестр						
Змістовний модуль 3. Гармонія. Тризвуки. Сольфеджіо						
Тема 9. Вступ до курсу гармонії. Натуральний мажор. Однойменний мажоро-мінор	90	2	16	20	50	2
Тема 10. Головні тризвуки. Натуральний мажор. Однойменний мажоро-мінор	102	8	16	24	50	4
Тема 11. Каденція та її види. Кадансовий 6/4. Натуральний мажор. Однойменний мажоро-мінор	95	8	16	24	43	4
Разом за змістовим модулем 3	287	18	48	68	143	10
Разом за 2 семестр	287	18	48	68	143	10
3 семестр						
Змістовий модуль 4. Гармонія. Домінантсептакорд. Сольфеджіо						
Тема 12. Обернення головних тризвуків. Паралельний мажоро-мінор	80	6	6	24	40	4
Тема 13. Домінантовий септакорд. Паралельний мажоро-мінор	80	8	6	24	38	4
Тема 14. Побічні тризвуки. Паралельний мажоро-мінор	77	4	4	24	40	5
Разом за змістовим модулем 4	237	18	16	72	118	13
Разом за 3 семестр	237	18	16	72	118	13
4 семестр						
Змістовий модуль 5. Гармонія. Модуляція. Сольфеджіо						
Тема 15. Головні септакорди (II7, VII7). Допоміжні та прохідні хроматичні звуки	68	10	6	16	32	4
Тема 16. Маловживані акорди D-групи. Модуляція в тональності діатонічної та недіатонічної спорідненості	64	8	4	14	32	6
Разом за змістовим модулем 5	132	18	10	30	64	10
Разом за 4 семестр	132	18	10	30	64	10
5 семестр						
Змістовий модуль 6. Гармонія. Хроматика						
Тема 17. Хроматика. Перший ступінь спорідненості. Неакордові звуки	84	10	10	16	38	10
Тема 18. Другий і третій ступені спорідненості тональностей. Різновиди модуляцій.	78	8	8	18	36	8
Разом за змістовим модулем 6	162	18	18	34	74	18
Разом за 5 семестр	162	18	18	34	74	18
6 семестр						
Змістовний модуль 7. Аналіз музичних творів						
Тема 19. Вступ до аналізу музичних творів. Прості форми	74	10	24		30	10
Тема 20. Складні форми	73	8	24		34	7
Разом за змістовний модуль 7	147	18	48		64	17
Разом за 6 семестр	147	18	48		64	17
7 семестр						
Змістовний модуль 8. Основи музичної композиції						
Тема 21. Музична композиція: теоретичні, практичні та історичні аспекти	64	8	14		36	6
Тема 22. Характерні п'єси у дво-, тричастинній формі та обробки українських народних пісень	64	6	14		38	6
Разом за змістовний модуль 8	128	14	28		74	12
Разом за 7 семестр	128	14	28		74	12

8 семестр						
Змістовний модуль 9. Поліфонія						
Тема 23. Теорія та історія розвитку жанрів і форм вокальної та інструментальної поліфонії строгого стилю	106	10	16		78	2
Тема 24. Поліфонія вільного стилю	94	8	16		68	2
Разом за змістовний модуль 9	200	18	32		146	4
Разом за 8 семестр	200	18	32		146	4
Усього годин	1590	140	252	276	828	94

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Змістовний модуль 1. Музикознавство і музична діяльність

Тема 1. Вступ до теорії музикознавства

Музикознавство та природничі науки. Музикознавство як складова гуманітарних наук. Об'єктивні чинники, що впливають на розвиток музикознавства. Осмислення питань сучасної музичної мови у вітчизняному музикознавстві другої половини ХХ століття. Суб'єктивна обумовленість структури музикознавства. Становлення музикознавчої науки, ступінь оволодіння нею своїм об'єктом – музичною культурою в її цілісності і внутрішній різноманітності, формами існування і функціонування музичного мистецтва.

Тема 2. Історія та структура музикознавства

Рання структура музикознавства. Гвідо Адлер (1855-1941). Його робота "Об'єм, метод і мета музикознавства": два основні підходи і два розділи музикознавства – історичний і систематичний.

Класифікації Т. Адорно, зі схемою М.Ш. Бонфельда і описом Ю.В. Келдиша, їх логічний аналіз. Схема будови музикознавства за Г. Хейдоном. Філософія історії музики (методи дослідження та питання теорії музично-історичного процесу). Ознайомлення зі схемами Т. Кнайфа, Х. де ла Мот Хубер, Х. П Райнеке і К. Дальхауса.

Змістовний модуль 2. Теорія музики та сольфеджіо

Тема 3. Вступ до теорії музики. Музичний звук. Музична система. Натуральний мажор.

Вступ до теорії музики. Музика як вид мистецтва. Музичний звук та його властивості. Засоби музичної виразовості. Музична система. Стель і жанр в музиці. Обертонний звукоряд.

Інтонційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії. Звуковисотний диктант — запис мелодії.

Тема 4. Нотне письмо. Натуральний мажор.

Визначення нотного письма. Історія розвитку нотації. Сучасна нотація та її елементи. Системи ключів. Знаки спрощення та скорочення нотного письма. Мелізми.

Інтонційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії. Звуковисотний диктант —

запис мелодії.

Тема 5. Ритм. Метр. Розмір. Темп. Динаміка. Агогіка. Натуральний мінор.

Визначення ритму. Основні ритмічні одиниці. Ритмічний рисунок. Особливі види поділу тривалостей. Поліритмія. Визначення метру, розміру. Такт. Затакт. Види розмірів. Поліметрія. Основи групування в інструментальній та вокальній музиці. Взаємодія метру та ритму. Синкопа та її види. Геміола. Послаблення регулярної метрики та посилення ролі ритму в музиці ХХ століття. Визначення та класифікація темпів. Динаміка та динамічні відтінки.

Інтоніційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісоном, октави.

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії. Звуковисотний диктант — запис мелодії.

Тема 6. Лад. Тональність. Транспозиція. Секвенція. Лади народної музики.

Натуральний мінор.

Визначення ладу. Елементи ладу. Тональність як висотне положення ладу. Гама. Тяжіння. Стійкі та нестійкі ступені. Мажор. Мінор. Паралельні, однойменні та однотерцієві тональності. Лади народної музики. Засоби транспонування. Використання транспозиції. Транспонуючі інструменти. Визначення, види та структура секвенції.

Інтоніційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісоном, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії. Звуковисотний диктант — запис мелодії.

Тема 7. Інтервали. Різновиди мажору.

Інтервали: визначення, позначення, назви, класифікація. Інтервали на ступенях натурального мажору та мінору. Тритони, характерні, хроматичні інтервали в тональності і від звука.

Інтоніційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісоном, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії. Звуковисотний диктант — запис мелодії.

Тема 8. Акорди. Різновиди мінору.

Визначення акорду. Різновиди акордики. Акорди терцієвої структури. Назви. Позначення. Акорди від звука. Акорди на ступенях мажору і мінору.

Інтоніційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісоном, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії. Звуковисотний диктант — запис мелодії.

Змістовний модуль 3. Гармонія. Тризвуки. Сольфеджіо

Тема 9. Вступ до курсу гармонії. Натуральний мажор. Одноименний мажоро-мінор.

Гармонія як наука та предмет теоретичного музикознавства. Історія розвитку гармонії. Структура гармонії.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії.

Тема 10. Головні тризвуки. Натуральний мажор. Одноименний мажоро-мінор.

Тризвук. Функціональна система головних тризвуків. Мелодичне положення та розташування тризвуків. Типи голосоведіння. Види поєднання тризвуків.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії.

Тема 11. Каденція. Види каденцій. Кадансовий 6/4. Натуральний мажор. Одноименний мажоро-мінор.

Каденція – гармонічний оборот, що завершає виклад музичної думки. Серединні та заключні каденції. Автентичні та плагальні каденції. Кадансовий квартсектакорд.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії.

Змістовий модуль 4. Гармонія. Домінантсептакорд. Сольфеджіо

Тема 12. Обернення головних тризвуків. Паралельний мажоро-мінор.

Сектакорди головних тризвуків – побудова та поєднання. Прохідні та допоміжні квартсектакорди.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії.

Тема 13. Домінантовий септакорд. Паралельний мажоро-мінор.

Домінантовий септакорд та його обернення. Розв'язання Д7, Д6/5, Д4/3, Д2.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісами, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії.

Тема 14. Побічні тризвуки. Паралельний мажоро-мінор.

Побічні тризвуки II, III, VI, VII ступенів. Перерваний зворот.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів тетраходів та гам, окремих ступенів, діатонічних інтервалів верх і вниз, інтервальних та акордових послідовностей. Ритмічні групи з шістнадцятими, внутрішньою тактовою синкопою.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування діатонічних мелодій; двоголосся: паралельний рух терціями і секстами, квартами, квінти, унісоном, октави

Диктант. Усний диктант — визначення на слух окремих ступенів, інтервалів, акордів. Ритмічний диктант — запис ритмічного малюнку мелодії.

Змістовий модуль 5. Гармонія. Модуляція. Сольфеджіо

Тема 15. Головні септакорди (II7, VII7). Допоміжні та прохідні хроматичні звуки.

Головні септакорди II7, VII7 та їх обернення. Прохідні звороти.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів модуляцій в тональності діатонічної спорідненості з плавним рухом в басу, альтерованих акордів D групи від звука і в тональності з розв'язуванням, а також модулюючих побудов, що включають ці акорди. Особливі види ритмічного ділення. Виконання остинатних ритмічних фігур з дуолями і тріолями на фоні сольфеджування.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування мелодій з хроматизмами і модуляціями в тональності діатонічної спорідненості, мелодій з текстом в сталих і перемінних розмірах; багатоголосся: сольфеджування гармонічного 3-, 4-голосся у вокальному ансамблі.

Диктант: усний диктант — визначення на слух одноголосних побудов, окремих інтервалів, акордів, а також інтервальних і акордових побудов, засвоєних в інтонаційних вправах. Письмовий одно- та двоголосний диктант.

Тема 16. Маловживані акорди D-групи. Модуляція в тональності діатонічної та недіатонічної спорідненості.

Маловживані акорди D-групи: III, VII. Побічні септакорди та їх використання в діатонічних секвенціях. Натуральний мінор. Фригійський зворот.

Інтонаційно-ритмічні вправи: спів модуляцій в тональності недіатонічної спорідненості через одну проміжну, побічних септакордів в тональності з розв'язанням, а також модулюючих побудов, що включають ці акорди. Розміри: 5/4; 5/8; 7/4.

Сольфеджування: одноголосся — сольфеджування мелодій з хроматизмами і модуляціями в тональності недіатонічної спорідненості; багатоголосся: сольфеджування гармонічного і імітаційного 3-, 4-голосся в вокальному ансамблі.

Диктант: усний диктант — визначення на слух одноголосних побудов, окремих інтервалів, акордів, а також інтервальних і акордових побудов, засвоєних в інтонаційних вправах. Письмовий одно- та двоголосний диктант. Імітаційне двоголосся.

Змістовий модуль 6. Гармонія. Хроматика

Тема 17. Хроматика. Перший ступінь спорідненості. Неакордові звуки.

Поняття хроматики в гармонії. Подвійна домінанта. Альтерація у подвійній домінанті. Модуляція у тональності першого ступеня спорідненості. Поняття про неакордові звуки.

Тема 18. Другий і третій ступені спорідненості тональностей. Різновиди модуляцій.

Другий ступінь спорідненості. Третій ступінь спорідненості. Поступова модуляція у II-III ступені спорідненості. Прискорена модуляція у II-III ступені спорідненості. Енгармонічна модуляція засобами D7. Енгармонічна модуляція засобами ZmZm7.

Змістовний модуль 7. Аналіз музичних творів

Тема 19. Вступ до аналізу музичних творів. Прості форми.

Стиль. Жанр. Засоби музичної виразовості. Масштабно-тематичні структури. Прості форми: двочастинна, три частинна.

Тема 20. Складні форми.

Складна двочастинна форма. Складна тричастинна форма. Рондо. Варіації. Сонатна форма. Рондо-соната. Контрастно-складена форма. Циклічні форми: поліфонічний цикл, сонатно-симфонічний цикл, сюїта та її різновиди.

Змістовний модуль 8. Основи музичної композиції

Тема 21. Музична композиція: теоретичні, практичні та історичні аспекти.

Форма і зміст. Питання музичної форми. Систематизація класичних форм і схем. Типи

викладу. Ладова організація та її виразова роль. Розвиток образно-звукової тканини. Мелодичний спосіб. Інтонація. Мотив і його розвиток. Фраза. Тема. Мелодія. Гармонічний спосіб розвитку образної-звукової тканини. Гармонізація української народної пісні. Ритмічно-темпова організація. Ритмічний спосіб розвитку образної звукової тканини. Фактура. Форми супроводу.

Тема 22. Характерні п'єси у дво-, тричастинній формі та обробки українських народних пісень.

Період. Експозиційні побудови. Прості форми. Складні форми. Варіації. Варіаційний принцип розвитку. Обробка народної пісні (в т. ч. з використанням поліфонічних прийомів). Рондо. Рондальність як принцип формотворення. Сонатність. Використання нових тональних, модальних та ритмічних можливостей у сучасній музиці. Атональна музика. Додекафонія. Серія та її призначення у композиції. Алеаторика і музика тембрів. Технічна музика. Електронна та конкретна музика. Прояви творчої і виконавської ексцентричності.

Змістовний модуль 9. Поліфонія

Тема 23. Теорія та історія розвитку жанрів і форм вокальної та інструментальної поліфонії строгого стилю.

Вступ. Мелодика строгого стилю. Двоголосний простий контрапункт. Імітація у двоголосі, її види. Канон. Двоголосний складний контрапункт. Складний контрапункт в імітаційних формах. Триголосний простий контрапункт. Імітаційне триголосся. Триголосний складний контрапункт. Горизонтально-рухомий, двічі-рухомий та зворотній контрапункт. Жанри і форми вокальної поліфонії вільного стилю. Мотет. Меса. Мадригал.

Тема 24. Поліфонія вільного стилю.

Поліфонія епохи бароко. Мелодика вільного стилю. Дво- та триголосся вільного стилю у простому та складному контрапункті. Фуга. Поліфонічні варіації. Поліфонія народної пісні. Основні відомості з історії поліфонії.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

1 семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)								Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1								Модуль 2	100
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				МКР 1	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	30 питань x 2 = 60 балів	
5	5	5	5	5	5	5	5	60	

2 семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)						Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1						Модуль 2	100
Змістовий модуль 3						МКР 1	
Тема 9		Тема 10		Тема 11		30 питань x 2 = 60 балів	
10		20		10		60	

3 семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2	
Змістовий модуль 3			МКР 1	
Тема 12	Тема 13	Тема 14	30 питань x 2 = 60 балів	
10	20	10	60	

4 семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2	
Змістовий модуль 3			МКР 1	
Тема 15	Тема 16		30 питань x 2 = 60 балів	
20	20		60	

5 семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2	
Змістовий модуль 3			МКР 1	
Тема 17	Тема 18		30 питань x 2 = 60 балів	
20	20		60	

6 семестр

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)			Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1			Модуль 2	
Змістовий модуль 3			МКР 1	
Тема 19	Тема 20		30 питань x 2 = 60 балів	
20	20		60	

7- 8 семестри

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)				Модульний контроль (мах = 60 балів)	Загальна кількість балів
Модуль 1				Модуль 2	
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		МКР 1	100
Тема 21	Тема 22	Тема 23	Тема 24	30 питань x 2 = 60 балів	
10	10	10	10	60	

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Шкала оцінювання

Таблиця 4

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

Критерії оцінювання відповідей на практичних (семінарських, лабораторних) заняттях

4 – 5 (8–10; 15-20) балів – студент вірно засвоїв теми, висвітлив зміст основних понять, продемонстрував здатність вільно оперувати теоретичними категоріями, узагальнювати та аналізувати матеріал;

3 (5–7; 8-14) бали – студент вірно і достатньо засвоїв теми, висвітлив зміст основних понять, продемонстрував здатність вільно оперувати теоретичними категоріями, узагальнювати та аналізувати матеріал; у відповіді допустив незначну неточність;

1 – 2 (1–4; 1-7) бали – студент недостатньо засвоїв теми, допустив помилки щодо розуміння основних теоретичних понять, матеріал виклав непослідовно але зміг правильно узагальнити вивчений матеріал;

0 балів – відповідь відсутня.

Критерії оцінювання модульних контрольних робіт

41 – 60 балів – завдання виконано самостійно на основі нестандартних підходів причинно-наслідкового аналізу, прогнозування;

21 – 40 балів – завдання виконано з використанням творчих рішень нестандартних підходів, прогнозування. Однак, використовуються класичні підходи, має місце використання відомих алгоритмів;

1 – 20 балів – завдання виконано з елементами творчого підходу, переважають відомі, алгоритмізовані правила їх розв'язання;

0 балів – завдання не виконано або зроблена спроба виконання без використання творчих підходів.

Максимальна оцінка за екзамен – 60 балів. Пропонується дати відповіді на одне теоретичне запитання та виконати 3 практичних завдання, за кожну правильну відповідь – 15 балів.

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абызова Е. Гармония. Учебник / Е. Абызова. – М.: Музыка, 2008.
2. Алексеев Б. Задачи по гармонии / Б. Алексеев. – М., 1967.
3. Алексеев Б. Гармоническое сольфеджио / Б. Алексеев. – М., 1966.
4. Аэрова Ф. Ладовая альтерация / Ф. Аэрова – К., 1962.
5. Берков В. Гармония. Учебник / В. Берков. – М., 1966.
6. Бершадская Т. Лекции по гармонии / Т. Бершадская. – Л., 1985.
7. Бонфельд М.Ш. История музыкознания: учеб. пособие. М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2011. 320 с.
8. Вахромеев В. Элементарная теория музыки / В. Вахромеев. – М.: Музыка, 1963.
9. Григорьев С. Теоретический курс гармонии / С. Григорьев. – М., 1981.
10. Григорьев С. Учебник полифонии / С. Григорьев, Т. Мюллер. – М.: Музыка, 1977. – 258 с.
11. Гуляницкая Н. Введение в современную гармонию / Н. Гуляницкая. – М.: Музыка, 1984. – 255 с.
12. Дубовский И. Учебник гармонии / И. Дубовский, С. Евсеев, И. Способин, В. Соколов. – М., 1984.
13. Дьячкова Л. Гармония в музыке XX века / Л. Дьячкова. – М., 1989.
14. Золочевський В. Про модуляцію / В. Золочевський. – К., 1972.
15. Когоутек Ц. Техника композиции в музыке XX века. – М.: Музыка, 1976. – 365 с.
16. Ладухин Н. Одноголосное сольфеджио. – М., 1960.
17. Ладухин Н. 1000 примеров муз. диктанта. – М., 1989.
18. Мазель Л. Проблемы классической гармонии. – М., 1972.
19. Мазель Л. Стрoение музыкальных произведений / Л. Мазель. – М.: Музыка, 1979.
20. Максимов С. Упражнения по гармонии на фортепиано. – М., 1961. – Ч. III.
21. Месснер Э. Основы композиции. – Москва: “Музыка”, 1968. – 503 с.
22. Можжевелов Б. Мелодии для гармонизации. – Л., 1982.
23. Мутли А. Сборник задач по гармонии. – М., 1986.
24. Мюллер Т. Гармония. – М., 1982.

25. Мюллер Т. Полифонический анализ. Хрестоматия. – М.: “Музыка”, 1964. – 566 с.
26. Мясоедов А. Задачи по гармонии. – 3е изд. – М., 1981.
27. Мясоедов А. Учебник гармонии. – М., 1980.
28. Павлюченко С. Элементарна теорія музики. / С. Павлюченко. – К.: Музична Україна, 1980.
29. Павлюченко С. Практическое руководство по контрапункту строгого письма. – Л.: “Советский композитор”, 1963. – 125 с.
30. Резник М. Музыкальные диктанты. — М., 1971.
31. Рубець І. Сольфеджіо. – К., 1980.
32. Скорик М. Структура і виражальна природа акордики в музиці ХХ століття. – К., 1983.
33. Скребков С. Учебник полифонии. – М.: “Музыка”, 1965. – 245 с.
34. Смаглій І. Основи теорії музики / І. Смаглій. – Харків, 2000.
35. Соколов В. Многоголосное сольфеджио. — М., 1967.
36. Способин И. Двухголосие и трехголосие. – М., 1978.
37. Способи И. Сольфеджио. Двухголосное и трехголосное. — М., 1977.
38. Способин И. Лекции по курсу гармонии. – М., 1969.
39. Способин И. Элементарная теория музыки / И. Способин. – М.: Музыка, 1984.
40. Тюлин Ю. Учение о гармонии. – М., 1966.
41. Тюлин Ю., Привано Н. Задачи по гармонии. – М., 1960. – Вып. 2.
42. Тюлин Ю., Привано Н. Образцы решения гармонических задач. – М., 1960. – Вып. 2.
43. Тюлин Ю., Привано Н. Учебник гармонии. – М., 1986.
44. Фраенов В. Учебник полифонии. – М.: “Музыка”, 1987. – 242 с.
45. Хвостенко В. Задачи и упражнения по элементарной теории музыки / В. Хвостенко. – М.: Музыка, 1965.
46. Холопов Ю. Гармония. Теоретический курс. – Москва: “Музыка”, 1988. – 510 с.
47. Холопов Ю. Задания по гармонии. – М., 1983.
48. Холопова В. Н. Теория музыки: мелодика, ритмика, фактура, тематизм : учебное пособие для вузов и училищ / В.Н. Холопова. – изд. 2-е, стер. – СПб.: Лань, 2010. – 367 с.
49. Чугаев А. Особенности строения клавирных фуг Баха. – М.: “Музыка”, 1975. – 128 с.
50. Цицалюк Г. Поліфонія в прикладах. – К.: “Музична Україна”, 1989. – 119 с.
51. Шульгин Д. Теоретические основы современной гармонии. – М., 1994.

Додаткова література

1. Царев В. Н. Анализ музыкальных произведений : курс лекций / В. Н. Царев ; МОиН РФ, ВГБОУ ВПО ТГПУ. – Томск: Издательство Томского государственного педагогического университета. Ч. 1.– 2013.
2. Бонфельд М. Ш. Анализ музыкальных произведений :структуры тональной музыки : учебное пособие для вузов : в 2 ч. / М. Ш. Бонфельд. – М.: ВЛАДОС. – (Учебное пособие для вузов). Ч. 1. – 2010.
3. Способин И. В. Музыкальная форма : учебник общего курса анализа [для консерваторий и музыкальных вузов]/И. В. Способин. – М.: Музыка, 2007. – 398 с.
4. Соколов, А. С. Введение в музыкальную композицию ХХ века : учебное пособие по курсу «Анализ музыкальных произведений» / А. С. Соколов. – М. :

ВЛАДОС, 2004. – 231 с.

5. Васина-Гроссман В. А. Книга о музыке и великих музыкантах / В. А. Васина-Гроссман. – М. : Современник, 1999. – 286 с.
6. Гогоберидзе А. Г. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста : учебное пособие для вузов / А. Г. Гогоберидзе. – М. : Академия, 2007. – 316 с.
6. Назайкинский Е. В. Стиль и жанр в музыке : учебное пособие для ВУЗов / Е. В. Назайкинский. – М. : Владос, 2003. – 248 с.
7. Основы теоретического музыкознания : Учебное пособие для вузов / Под ред. М. И. Ройтерштейна. – М. : Академия, 2003. – 271 с.
8. Психология музыкальной деятельности : Теория и практика : Учебное пособие для вузов. – М. : Академия, 2003. – 366 с.
9. Ройтерштейн М. И. Основы музыкального анализа : учебник для педагогических ВУЗов / М. И. Ройтерштейн. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 111 с.
10. Способин И. Музыкальная форма / И. Способин. – М. : Музыка, 2007. – 400 с.
11. Холопова В. Н. Формы музыкальных произведений : учебное пособие для вузов / В. Н. Холопова. – СПб. : Лань, 2006. – 489 с.
12. Холопова В. Н. Гармония : учебник для вузов / В. Н. Холопов. – СПб.: Лань, 2003. - 540 с.
13. Арановский М. Музыкальный текст. Структура и свойства / М. Арановский. – М. : Композитор, 1998. – 344 с.
14. Букина О.К. Музыкальная символика: педагогический потенциал: монография / О. К. Букина // Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2007. – 191 с.
15. Гуляницкая Н.С. Методы науки о музыке: исследование. / Н.С. Гуляницкая. – М. :Музыка, 2009. – 256 с.
16. Калужникова Т.И. Акустический текст ребенка / Т.И. Калужникова // Урал. гос. консерватория им. М.П. Мусоргского. Екатеринбург, 2004. – 904 с.
17. Калужникова Т.И. Песенная традиция русского населения Среднего Урала: учеб. пособие / Т.И.Калужникова // Урал.гос. консерватория им. М.П. Мусоргского. Екатеринбург, 2005. – 200 с.
18. Кудряшов А.Ю. Теория музыкального содержания. Художественные идеи европейской музыки XVII–XX вв.: учеб. пособие. / А.Ю. Кудряшов. – СПб.: Лань, 2006. – 432 с.
19. Методология педагогики музыкального образования. Научная школа Э.Б. Абдуллина: монография / Моск. пед. гос. ун-т ; под науч. ред. Э.Б. Абдуллина. 2-е изд., испр. и доп. М.: Граф-Пресс, 2009. – 284 с.
20. Мечковская Н.Б. Семиотика: Язык. Природа. Культура: курс лекций: учеб. пособие / Н.Б.Мечковская. – М.: Академия, 2004. – 432 с.
21. Психология музыкальной деятельности: Теория и практика: учеб. пособие / Д.К. Кирнарская, Н.И. Киященко, К.В. Тарасова и др.; под ред. Г.М. Цыпина. М.: Академия, 2003. – 368 с.
22. Сохор А.Н. Социология и музыкальная культура / А.Н.Сохор. – М. : Советский композитор, 1975. – 205 с.
23. Міжнародний музичний фестиваль Київ Музик Фест 1990-1999. – Київ, Центр музичної інформації СКУ, 1999. – 325 с.
24. Контрасти. 4-11-й Міжнародні фестивалі сучасної музики. – Львів, 1998-2005
25. Сучасні композитори України. Довідник. – Одеса: Асоціація Нова Музика, 2002. – 289 с.

26. Українське музикознавство. Збірка наукових праць. В. 1-35. – Київ: вид-во Міністерства культури і мистецтв України, Національної музичної академії України ім. П. Чайковського, Центру музичної україністики. – Київ, 1970-2004.
27. Скорик М. Структура та виражальна природа акордики в музиці ХХ ст. / М. Скорик. – Київ: “Музична Україна”, 1984. – 156 с.
28. Бершадская Т. Основные композиторские закономерности многоголосия русской народной крестьянской песни. – Л.: “Советский композитор”, 1961. – 125 с.
29. Богатырев В. Обратимый контрапункт. / В. Богатырев. – М.: “Музыка”, 1960. – 122 с.
30. Должанский А. 24 прелюдии и фуги Д.Шостаковича. / А. Должанский. – Л.: “Советский композитор”, 1963. – 98 с.
31. Елатов В. Ладовые основы белорусской народной музыки. / В. Елатов. – Минск, 1964. – 123 с.
32. Золотарев В. Фуга. / В. Золотарев. – М.: “Музыка”, 1965. – 256 с.
33. Золочевский В. Ладогормонічні засади української радянської музики. / В. Золочевський. – К.: “Музична Україна”, 1976. – 35 с.
34. Коннов В. Нидерландские композиторы XV-XVI веков. / В. Коннов. – М.: “Музыка”, 1971. – 235 с.
35. Кравцов Т. Прихована імітаційна поліфонія в українських народних піснях / Т. Кравцов // Народна творчість та етнографія. – №4. – К., 1962. – С. 22-25.
36. Кршеник Е. Лекції про 12-тоновий контрапункт / Е. Кршеник // Українське музикознавство. – № 4. – К., 1969. – С.56-59.
37. Кушнарєв Х. О полифонии. / Х. Кушнарєв. – М.: “Музыка”, 1971. – 456 с.
38. Литинский Г. Образование имитаций строгого письма. / Г. Литинский. – М.: “Музыка”, 1971. – 56 с.
39. Ляшенко Г. Роль фуги у драматургії неполіфонічних форм. / Г. Ляшенко. – К.: “Музична Україна”, 1976. – 89 с.
40. Мильштейн Я. Хорошо темперированный клавир И. С. Баха. / Я. Мильштейн. – М.: “Музыка”, 1967. – 356 с.
41. Протопопов В. История полифонии в ее важнейших явлениях. – Западно-европейская классика XVIII-XIX веков. / В. Протопопов. – М.: “Музыка”, 1965. – 456 с.
42. Протопопов Р. История полифонии русской музыке XVII-начала XX века // История полифонии. Т.5. / В. Протопопов. – М.: “Музыка”, 1973. – С. 232-296.
43. Пустыльник Й. Хрестоматія по канону. / Й. Пустыльник. – М.: “Музыка”, 1987. – 165 с.
44. Пэрриш К. Образцы музыкальных форм от грегорианского хора до Баха, Дж. Оул. – Л.: “Советский композитор”, 1975. – 350 с.
45. Роттерштейн М. Практическая полифония. – М.: “Музыка”, 1988. – 85 с.
46. Скребков С. Полифонический анализ. / С. Скребков. – М.: “Музыка”, 1940. – 360 с.
47. Скребков С. Художественные принципы музыкальных стилей. / С. Скребков. – М.: “Музыка”, 1973. – 395 с.
48. Степанов А., Чугаев А. Полифония. / А. Степанов, А. Чугаев. – М.: “Музыка”, 1972. – 452 с.
49. Танеев С. Подвижной контрапункт строгого письма. / С. Танеев. – М.: “Музыка”, 1959. – 241 с.
50. Хоминский Ю. Історія гармонії та контрапункту. Т. 1,2. / Ю. Хоминський. – К.: “Музична Україна”, 1975, 1979.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

Питання до екзамену (1 семестр)

1. Музична система і музичний стрій.
2. Септакорди. Обернення септакордів, їх будова, позначення, розв'язання.
3. Проаналізуйте основні принципи будови квінтового кола дієзних мажорних тональностей.
4. Музичний звук, його властивості.
5. Тризвуки. Різновиди тризвуків.
6. Проаналізуйте закономірності функціонування тональностей першого ступеня спорідненості. Наведіть приклади.
7. Музичний звукоряд. Тональність. Гама.
8. Д7, його будова та обернення. Розв'язання Д7, голосоведення.
9. Назвіть основні принципи будови квінтового кола дієзних мінорних тональностей.
10. Нотний стан. Ключі.
11. Інтервали. Тритони, їх розв'язання.
12. Проаналізуйте основні принципи будови квінтового кола бемольних мажорних тональностей.
13. Музичний лад. Стійкі і нестійкі ступені ладу. Ладове розв'язання.
14. Характерні інтервали, будова, розв'язання. Енгармонізм характерних інтервалів.
15. Проаналізуйте принципи будови ладів народної музики.
16. Ладові функції. Головні та побічні ступені.
17. Інтервали: збільшені, зменшені (будова, позначення, розв'язання)
18. Проаналізуйте основні принципи визначення ладу і тональності музичного твору.
19. Розкрийте сутність поняття партитура в музиці, охарактеризуйте види партитури, значення аколади в нотному записі.
20. Обґрунтуйте значення знаків збільшення і скорочення нотного письма.
21. Проаналізуйте характерні особливості видів мажорних і мінорних ладів.
22. Розкрийте сутність поняття “музичний інтервал”, основні види інтервалів.
23. Обґрунтуйте значення камертону й особливості його застосування. Розкрийте закономірності тактування диригентських схем, зобразіть графічно основні схеми диригування.
24. Проаналізуйте, на яких ступенях гармонічного мажору і гармонічного мінору будуються характерні інтервали.
25. Охарактеризуйте основні - похідні, стійкі - нестійкі, головні - побічні ступені ладу. Назвіть їх.
26. Зменшений та збільшений тризвук. Будова, розв'язання у мінорі та мажорі.
27. Проаналізуйте спільні і відмінні риси паралельних і одноіменних тональностей.
28. Розкрийте сутність поняття інтервал. Охарактеризуйте прості і складені види.
29. Обґрунтуйте специфіку визначення споріднених тональностей для мажору і мінору.
30. Проаналізуйте і вкажіть позначення основних різновидів темпу у музиці.
31. Розкрийте значення мелізмів у музиці. Охарактеризуйте їх види.
32. Обґрунтуйте специфіку правопису хроматичної мажорної гами. Наведіть приклад.
33. Проаналізуйте і вкажіть позначення основних різновидів динаміки у музиці.
34. Розкрийте закономірності будови видів мажору, наведіть приклади.
35. Обґрунтуйте принципи будови й розв'язання S7 (септакорду II ступеня).
36. Поясніть, які знаки нотного письма вказують на збільшення та скорочення тривалостей звуків і пауз.
37. Розкрийте взаємозалежність мажорних і мінорних тональностей.
38. Обґрунтуйте сутність поняття “музичний інтервал”, охарактеризуйте консонансні і дисонансні інтервали.
39. Проаналізуйте, з якою метою у музиці використовують різні ключі.
40. Розкрийте принципи будови квінтового кола мажорних тональностей.
41. Проаналізуйте закономірності обернення інтервалів і акордів.

42. Обґрунтуйте необхідність використання знаків альтерації в музиці. Вкажіть, які існують знаки альтерації і як вони позначаються.
43. Розкрийте принципи будови і розв'язання зменшеного увідного септакорду.
44. Обґрунтуйте сутність поняття енгармонізм тональностей. Розкрийте значення транскрипції та її видів (позначень тональностей).
45. Поясніть, що таке нотний стан, з якою метою використовують додаткові лінії.
46. Розкрийте сутність понять “ритм”, “метр”, “розмір” в музиці.
47. Обґрунтуйте закономірності розв'язання інтервалів і акордів в ладу.
48. Проаналізуйте значення акцентів у музиці, охарактеризуйте їх основні види.
49. Розкрийте закономірності будови видів мажору, наведіть приклади.
50. Обґрунтуйте принцип будови і розв'язання септакорду II ступеня, його обернень.
51. Проаналізуйте, коли в нотному тексті виставляють “вилки”? Що вони означають?
52. Розкрийте сутність поняття “тактовий розмір”. Охарактеризуйте види розмірів.
53. Обґрунтуйте закономірності будови типів і видів акордів.
54. Охарактеризуйте види пауз та їх позначення в музиці.
55. Розкрийте значення понять “музичний метр”, “синкопа”, “затакт”.
56. Охарактеризуйте D7 та його розв'язання.
57. Проаналізуйте, чим відрізняються складні розміри від простих.
58. Розкрийте сутність поняття “агогіка”, вкажіть основні позначення зміни темпу.
59. Охарактеризуйте основні види тризвуків.
60. Обґрунтуйте принципи будови й позначення септакордів, їх видів і обернення.
61. Розкрийте спільні й відмінні риси понять “модуляція” і “відхилення”. Охарактеризуйте види модуляції.
62. Розкрийте особливості будови збільшених і зменшених інтервалів в гармонічних мажорних і гармонічних мінорних ладах.
63. Вкажіть, якими спеціальними назвами позначають головні і побічні ступені гами?
64. Розкрийте сутність поняття “динаміка”. Яке значення мають динамічні акценти, штрихи у музиці.
65. Поясніть, які існують знаки скорочення нотного письма в музиці
66. Проаналізуйте будову народних ладів в музиці. Наведіть приклади від звуків e і g.
67. Що таке “ритм”? Поясніть значення ритмічних акцентів у музиці.
68. Охарактеризуйте основні властивості музичного звуку.
69. Вкажіть скільки октав містить звукоряд музичної системи. Назвіть їх знизу вверх.
70. Розкрийте закономірності будови пентатоніки (мажорної і мінорної).
71. Визначте, що таке регістр, які бувають регістри.
72. Проаналізуйте й вкажіть, що таке штиль ноти і яке існує правило запису штилів?
73. Розкрийте значення ключових і випадкових знаків альтерації в музиці
74. Визначте, на яких ступенях мажору і мінору будуються головні і побічні тризвуки, як вони називаються? Поясніть їх значення?
75. Охарактеризуйте види форшлагів, їх зображення й особливості виконання.

Питання до екзаменів (2, 3, 4, 5 семестри)

1. Гармонія як наука. Предмет та завдання курсу гармонії.
2. Типи або види акордів, назви звуків акордів та їх розташування в гармонічному чотириголоссі.
3. Обернення тризвуків і септакордів.
4. Лад, ладова функція, функціональність, функціональна система головних тризвуків.
5. Мелодичне положення та розташування тризвуків, основні принципи руху голосів у гармонії.
6. Співвідношення акордів та їх види.
7. Розташування тризвуків у гармонічному чотириголоссі, подвоєння звуків.
8. Способи сполучення акордів.
9. Техніка гармонічного та мелодичного способів сполучення тризвуків.
10. Переміщення тризвуків.
11. Паралельні та приховані октави, квінти і унісони.
12. Висхідні та низхідні стрибки терцій в сопрано і тенорі.

13. Головні та побічні ступені ладу.
14. Неакордові звуки та їх види. Призначення цих звуків.
15. Умови використання неакордових звуків.
16. Перехрещення голосів.
17. Автентичний, плагальний і повний зворот.
18. Поняття про гармонізацію.
19. Основа гармонізації.
20. Назвіть перший та останній акорд всієї гармонічної побудови.
21. Чи можна використовувати один і той же акорд зі слабкої долі такту на наступну за ним сильну?
22. Які способи сполучення акордів використовують при гармонізації мелодії та баса?
23. Чи можна змінювати розташування тризвуків при гармонізації?
24. Чи можна при гармонізації баса використовувати переміщення акордів?
25. Яке розташування найдоцільніше використовувати, якщо мелодія знаходиться переважно в нижній частині нотного стану, а яке, якщо мелодія знаходиться у верхній частині нотного стану?
26. Якщо мелодія починається із затакту, акорди якої функції можна на ньому використовувати?
27. Період в музиці.
28. Побудови характерні для періодів квадратної структури.
29. Каданс або каденція.
30. Види каденцій.
31. Цезура.
32. Кульмінація в періоді.
33. На якій ступені ладу будується $K\ 6/4$ та який звук в ньому подвоюється?
34. Використання $K\ 6/4$.
35. Поняття «біфункціональність» акорду.
36. Поєднання сектакордів з тризвуками та тризвуки з сектакордами кварто – квінтового співвідношення.
37. Змішане розташування.
38. Мелодичне поєднання при плавному русі голосів.
39. Стрибки на сексту в мелодії або в середніх голосах при поєднанні сектакорду з тризвуком і навпаки.
40. Приховані октави і квінти, коли вони виникають та як їх запобігти.
41. Поєднання сектакорду з тризвуком та тризвук з сектакордом секундового співвідношення при плавному басі.
42. Три верхніх голоси при подвоєнні в сектакорді терції.
43. Квартсектакорд.
44. Інтервал в квартсектакорді є дисонуючим.
44. Допоміжний квартсектакорд і в яких випадках він використовується.
44. Прохідний квартсектакорд і в яких випадках він використовується.
45. Септакорди і які вони бувають.
46. Поясніть поняття «біфункціональність септакордів».
47. Обернення D_7 .
48. Розв'язання обернення D_7 і його використання.
49. Прохідний терцквартакорд, його вживання.
50. Переміщення обернення D_7 .
51. Стрибки використання при розв'язанні D_7 в тоніку.
52. D_7 з секстою і як він використовується.
53. Обернення D_7 .
54. Перехід D_7 в свої обернення.
55. Позначення на письмі сектакорд та тризвук II ступеня.
56. Тон подвоюється в сектакорді II ступеня.
57. В якому ладі використовується тризвук II ступеня і після яких функцій?
58. Поєднання тризвук II ступеня з акордами групи доміанти.
59. Використання акордів субдомінантової групи гармонічного мажору.

60. Позначення тризвуку шостого ступеня.
61. Перерваний зворот.
62. Використання тризвук шостого ступеня між тонікою та субдомінантою.
63. Використання тризвуку шостого ступеня між тонікою і домінантою.
64. З'єднання тризвуку шостого ступеня з K6\4.
65. Правила голосоведіння існують в звороті D – T S VI.
66. Поєднання D7 з тризвуком шостого ступеня.
67. Прийоми розширення періоду.
68. Розташування септакорду на другій ступені ладу, його назва і позначення.
69. Назвіть обернення субдомінантсептакорду.
70. Розв'язання SII7 та його обернення в тризвук домінанти.
71. Розв'язання SII7 та його обернення в кадансовий кварт сектакорд.
72. Розв'язання SII7 та його обернення в тризвук тоніки та його обернення.
73. Внутрішньофункціональний перехід SII7 в D7 та його обернення.
74. Поєднання SII7 з D7.
75. Використання SII 7 в зворотах з прохідними акордами.
76. Використання секундакорду другої ступені.
77. Септакорди будуються на VII ступені в мажорі та в мінорі.
78. Розв'язання DVII7 в тоніку.
79. Розв'язуються обернення DVII7 в тоніку.
80. Переміщення DVII7.
81. Обернення DVII7 при розв'язанні в тоніку утворюють різновидність плагального каданса.
82. Обернення DVII7 використовується в субдомінантовому значенні.
83. Звук подвоюється в DVII6.
84. Використання DVII6 між T6 і T.
85. Використання акорду в мінорі перед DVII6.
86. Акорди яких функцій використовують після DTIII.
87. Акорди яких функцій використовують перед DTIII.
88. Використання DTIII в українській класичній музиці.
89. Прохідний акорд використання між DTIII і T.
90. Поясніть поняття «домінанта з секстою».
91. Подвоєння в домінанті з секстою.
92. Які акорди можуть бути використані після домінанти з секстою,.
93. Поясніть поняття «фригійський зворот», «фригійська каденція».
94. В чому полягає своєрідність функціональної системи натурального мінору і логіка послідовностей функцій.
95. Розташування акордів подвійної домінанти музичних побудовах (місце знаходження).
96. Розв'язання подвійна домінанта в тонічний квартсектакорд.
97. Використання акордів після прохідного T64.
98. Перехід акордів подвійної домінанти.
99. Відхилення.
100. Засоби відхилення.
101. Хроматична система.
102. Умови плавного голосоведіння при введенні побічних домінант.
103. Умови плавного голосоведіння при введенні побічних субдомінант.
104. Однотональний період.
105. Метричні умови здійснення відхилення в періоді.
106. Охарактеризуйте відхилення в перерваних зворотах та каденціях.
107. Тональності першої ступені спорідненості.
108. Секвенції. Їх види.
109. Ланцюгів у секвенціях.
110. Будова ланцюга хроматичної секвенції.
111. Секвентне розширення періоду.
112. Значення хроматичних секвенцій.
113. Поняття модуляції.

114. Функції вищого порядку.
115. Ступінь спорідненості тональностей.
116. Спільний акорд в модуляції.
117. Поняття проміжного акорду.
118. Модулюючий акорд.
119. Каденція в модуляції.
120. Елементи процесу модуляції.
121. Модуляція в тональності домінантової групи.
122. Модуляція в тональності субдомінантової групи.

Питання до екзамену (6 семестр)

1. Функції музичного мистецтва в системі художньої культури.
2. Зміст і форма музичного твору.
3. Художній образ, тема, тематизм, жанр, стиль, стилізація.
4. Музичне мовлення. Інтонаційно-мовна організація музичної форми.
5. Ритм, метр, тема, лад, синтаксична будова музичного мовлення.
6. Основні властивості й принципи музичної композиції.
7. Логіка та драматургія музичної форми.
8. Тема та інші складові елементи музичної композиції.
9. Спосіб викладу музичного матеріалу.
10. Художній образ, тема, тематизм, жанр, стиль музичних творів.
11. Засоби музичної виразності.
12. Основні властивості й принципи музичної композиції.
13. Сутність понять „музичний зміст”, „музичний стиль”, „стилізація”.
14. Класифікація музичного жанру, сформульована музикознавцем А. Сохором.
15. Музична форма в широкому та вузькому значеннях поняття. Рівні будови музичної форми.
16. Основні признаки і принципи членування музичної форми.
17. Основні функції частин форми.
18. Музичний тематизм та способи його розвитку.
19. Інтонаційно-мовна організація музичної форми.
20. Основні типи інтонаційної семантики у музиці (за В. Холоповою).
21. Визначення поняття „мелодія” та її функціональне призначення.
22. Період.
23. Проста двочастинна форма.
24. Проста тричастинна форма.
25. Класифікація періоду. Пісенний період. Однорядкова пісенна форма.
26. Проста двочастинна форма (репризна, безрепризна).
27. Проста тричастинна (репризна) форма.
28. Визначення та класифікація періоду.
29. Шлях історичного розвитку періоду.
30. Прості форми: визначення, етапи історичного розвитку.
31. Старовинна двочастинна форма та її застосування в інструментальній та вокальній музиці.
32. Проста двочастинна форма та її різновиди.
33. Проста трьохчастинна форма та її різновиди. Трьох-п'ятичастинна форма.
34. Цілісний аналіз музичного твору (за вибором студента).

Питання до екзамену (7-8 семестри)

1. Музична композиція: теоретичні, практичні та історичні аспекти.
2. Питання музичної форми. Систематизація класичних форм і схем. Типи викладу.
3. Загально-естетичні поняття форми і змісту. Єдність та протиріччя форми і змісту. Спеціальні поняття музичної форми.
4. Музичний стиль.
5. Питання форми-структури. Класифікація.
6. Питання формотворення. Функції музичного матеріалу у формотворенні.
7. Ладова організація та її виразова роль. Розвиток образно звукової тканини. Мелодичний спосіб. Інтонація. Мотив і його розвиток. Фраза.
8. Ладові засоби та їхня виразова роль.
9. Механізм ладоутворення.
10. Інтонація як зародження мотиву. Інтонаційний розвиток.
11. Форми мотиву.
12. Прийоми розвитку мотиву та утворення фрази.
13. Мелодія. Гармонічний спосіб розвитку образної звукової тканини. Гармонізація української народної пісні.
14. Мелодія як тематична побудова. Історичне осмислення систем музично-висотних співвідношень.
15. Мелодична лінія та розвиток мелодії.
16. Кульмінація.
17. Гармонія та формотворення.
18. Хроматична тональна система (в т. ч. прийоми тонального розвитку –відхилення та модуляції).
19. Практичні навички гармонізації української народної пісні.
20. Ритмічно-темпова організація.
21. Ритмічний спосіб розвитку образної звукової тканини. Фактура. Форми супроводу.
22. Теоретичне обґрунтування метро-ритму.
23. Ритмічний розвиток зерна.
24. Темп.
25. Основні способи обробки мелодії.
26. Різні форми акомпанементу.
27. Період. Експозиційні побудови.
28. Період як експозиційна побудова. Різновиди періодів.
29. Одночастинна форма.
30. Куплетна пісня та хор.
31. Проста двочастинна форма та її різновиди.
32. Проста тричастинна форма.
33. Складна тричастинна форма та її різновиди. Роль контрасту.
34. Різновиди варіаційних форм.
35. Варіаційність як прийом розвитку.
36. Застосування варіаційності у обробках народних пісень.
37. Розвиток форми рондо.
38. Рондальність.
39. Сонатна форма як найвищий ступінь розвитку музичної думки.
40. Питання конфлікту у драматургії сонатної форми.
41. Хроматична тональність.
42. Збагачення акордики.
43. Нові лади.
44. Поліакордика.
45. Полімодальність.
46. Політональність.
47. Поліритміка.

48. Атональна та атематична музика.
49. Серійна техніка – додекафонія.
50. Серіальна техніка – структуралізм.
51. Алеаторика. Причини виникнення, корені та традиції.
52. Використання алеаторики в сучасній музиці.
53. Музика тембрів як драматургія звуковиразових пластів.
54. Кібернетика та музика. Технічна музика.
55. Композиторська та виконавська ексцентричність
56. Поліфонія і гомофонія. Народна творчість, як джерело професійного багатоголосся. Типи багатоголосся, їх характеристика.
57. Різноманітність поліфонічних засобів, типів викладення музичного матеріалу. Класифікації типів поліфонії на рівнофункціональну (імітаційну, контрастну) та різнофункціональну (підголоскову).
58. Ознайомлення з основними етапами розвитку поліфонії до XVII століття. Григоріанський хорал як інтонаційні витоки поліфонії.
59. Строгий стиль, як художнє явище. Особливості строгого письма, що впливають з вокальної природи жанрів. Діапазон мелодій, плавне чергування стрибків та їх заповнення. Переважена поступовість як основа лінейного розгортання звукового процесу, необхідність природного фразування.
60. Ладова основа мелодики – діатоніка, старовинні лади. Застосування мелодичної інтерваліки уникання руху по звуках тризвуків. Відсутність секвенцій, побудов повторної структури. Підхід до кульмінації. Ритмічні норми строгого стилю. Правила лігування. Постійне ритмічне оновлення.
61. Поняття про контрапункт. Принципи контрапунктування голосів (контраст цезур, каденцій кульмінацій, напрямку мелодичного руху; комплементарна ритміка). Звуковисотне корегування самостійних мелодичних ліній. Види контрастного руху голосів.
62. Умови застосування консонансів та дисонансів. Прохідні і допоміжні звуки, затримання, їх ритмічні норми. Введення дисонансів, тільки у бічному русі. Різні форми розв'язання затримань.
63. Визначення імітації в музичному мистецтві (формотворча, зображальна функція; імітація як один із прийомів розвитку музичного матеріалу; здатність імітації підсилювати якість музичного тематизму).
64. Особливості написання імітацій. Пропоста та ріспоста. Інтервал та відстань вступу імітуючих голосів. Різновиди імітацій: строгі та вільні; тональні та реальні; прості та канонічні, звичайні та з перетворенням.
65. Основні засоби перетворення теми в імітації: збільшення, зменшення, обернення, прямий та зворотний рух. Комбінування цих засобів.
66. Техніка написання простої імітації, реальної та тональної відповіді.
67. Визначення канону. Класифікація канонів: прості та подвійні, завершені та безконечні, I та II розряду, повні та часткові, строгі та вільні, звичайні та з перетворенням.
68. Відмінність канону від канонічної імітації. Техніка написання канонічної імітації. Застосування, значення та виражальні можливості канону. Використання в різних формах.
69. Мотет як проміжний жанр між світською і духовною музикою. Початкові форми мотета, їх наближеність до куплетної форми. Відсутність у новому типі мотета (XV ст.) складного поєднання різних текстів, поступове зникнення паралельних квінт і октав, виникнення терцій і фобурдонних співвідношень голосів, використання імітаційної техніки.
70. Основні принципи побудови мотета у творчості нідерландських композиторів Й. Окегема, Я. Обрехта, Жоскена Дебре та ін. Використання імітаційного і гомофонного складу, пісенного тематизму, строфічність структури з контрапунктичними варіаціями на остинатний мотив. Мотети О. Лассо: різноманітність форм, багаточастинна циклічна структура, оновлення тематизму.
71. Жанр мотета у творчості італійських композиторів. Мотети Дж.Палестріни. Багатохорні “масові”, концертні; кантоподібні мотети. К. Монтеверді (XVII ст.). Вплив

- на його творчість опери і мадригала. “Мотетоподібні” твори із включенням нових комбінацій інструментальних і вокальних партій, поєднання пісенності і речитативу, різних жанрових ознак.
72. Поліфонічна циклічна меса – 5-частинний твір (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei), що бере початок від хоральної одноголосної меси.
  73. Творчість нідерландських композиторів. Поліфонізація меси, розробка поліфонічної техніки і складного контрапункту на основі різних видів імітації.
  74. Творчість композиторів римської школи (XV-XVI ст.). Зрілість вокального стилю а *capella*. Суворість голосоведення; підлеглість дисонансів консонансам, прагнення до ладової централізації, тонального мислення, оформлення різновидів каденцій, використання тем *chanson*, мотетів, мадригалів.
  75. Італійський мадригал XVI ст. – чотири-, п'ятиголосний твір для хору, в якому відсутні суворі правила в поезії і музиці. Вихід за межі строгого стилю: переваження ліричних образів, нові елементи музичної мови, опора на функціонально-гармонічну тональну систему, використання хроматики, контраст мажорних і мінорних співзвуч, вільне модулювання, голосоведення, багатство ритміки. Широке використання гомофонного складу поруч з поліфонічним, перебудова музичного мислення.
  76. Характеристика епохи бароко та його мистецтва, розширення його виразових можливостей. Композиторські школи епохи бароко, їх яскрава індивідуальність. Основні жанри бароко – інструментальні (токата, прелюдія, фантазія, fuga) та хорові (меси, кантати, пасіони).
  77. Вільний стиль, як художнє явище. Вплив на формування вільного стилю інструментальної музики – діапазон, можливість великих стрибків, використання збільшених та зменшених інтервалів. Ладові засади вільного стилю, застосування розвиненої тональної системи; гармонічна функціональність, можливість відхилень, модуляцій, поява хроматизмів.
  78. Особливості ритмічної будови мелодики вільного стилю. Різні типи мелодичного руху (по звуках акордів, приховане двоголосся, тощо). Наявність секвенцій, підпорядкування логіці гармонічного розвитку.
  79. Норми контрапунктування у вільному стилі, що пов'язані з гармонічним розвитком. Використання інтервалів та співзвуч.
  80. Прохідні та допоміжні звуки у вільному стилі. Підготовлене та непідготовлене затримання, їхнє розв'язання (висхідне, низхідне; розв'язання, що спізнюється). Подвійні затримання у триголоссі.
  81. Умови написання первісних сполучень у зв'язку з особливостями використання дисонансів у вільному стилі. Врахування ладотональності, функціональності у процесі утворення похідного сполучення.
  82. Проста та канонічна імітація у дво- та триголоссі.
  83. Загальна характеристика fugи як найбільш складної завершеної поліфонічної форми. Розкриття художнього змісту форми fugи – багатоплановий показ одного первісного образу – теми та його ствердження.
  84. Історичний розвиток fugи. Форми – попередниці fugи, формування в них закономірностей майбутньої цілісної форми fugи (мотет, канцона, річеркар). Розквіт fugи у творчості І.С.Баха.
  85. Різноманітність видів fugи при усталених закономірностях будови форми. Різновиди fug в залежності від кількості голосів та кількості тем (однотемна, подвійна, потрійна). Основні розділи fugи. Основні композиційні елементи fugи.
  86. Тема, її значення у фузі. Образний зміст, жанрові різновиди. Тема-зерно, тема-мелодія, синтетична тема. Інтоніційна яскравість теми. Особливості будови тем (однорідні-контрастні, однотональні – модулюючі). Тональна та гармонічна визначеність теми.
  87. Відповідь реальна і тональна. Ритмічні варіанти вступу відповіді, кодета, зміни у відповіді. Домінантова та субдомінантова відповідь.
  88. Протискладення, його співвідношення з темою. Інтоніційний зміст протискладення. Утримані та неутримані протискладення. Застосування вертикально-рухливого контрапункту при створенні утриманого протискладення.

89. Інтермедія, її роль і функціональне значення (сполучні, заключні, самостійні). Тематичний зміст інтермедій. Будова інтермедій (з використанням та без використання секвенцій).
90. Будова фуги. Наявність трьох обов'язкових розділів – експозиції, розвиваючої та завершальної частин. Експозиція, її тональний план, порядок вступу голосів. Додаткове проведення. Контрекспозиція. Експозиційні інтермедії. Розвиваюча частина фуги, як найбільш динамічний розділ форми. Заключна частина фуги, її будова. Завдання завершального розділу – інтонаційне утвердження теми, тональне закріплення, підсилення первісних якостей теми. Фактурні зміни в заключній частині, використання стрет. Тональний план. Кода.
91. Тональний план (ознайомлення з однотональною фугою). Зовнішнє і внутрішнє перетворення теми, шляхи її розвитку – імітаційні, контрапунктичні, ладогармонічні засоби. Роль стрет, техніка написання стрет. Поодинокі та групові проведення теми. Ускладнення будови інтермедій. Похідні інтермедії.
92. Різновиди фуги. Фуги прості та складні. Різноманітність композиційної будови. Найбільш розповсюджені форми фуги - дво- та тричастинна. Рондоподібні, одноладові фуги, фуги з ознаками сонатної форми. Складна (багатотемна) fuga, її різновиди. Фуги з роздільною та спільною експозицією. Складні фуги у художній літературі.
93. Мішані гомофонно-поліфонічні форми. Взаємодія фуги з гомофонними формами. Велика поліфонічна форма як форма другого плану.
94. Універсальність застосування форми фуги: самостійний твір; одна з частин сонатно-симфонічного циклу; частина вокально-симфонічного твору; частина більш складної форми. Художньо-виразова роль фуги у гомофонних формах.
95. Фугато, його використання у художній практиці. Фугато в різних частинах гомофонних форм (в інструментальній, вокальній, оперній літературі). Виразова, зображальна, розвиваюча функції фугато.
96. Визначення поліфонічних варіацій, типи поліфонічних варіацій. Варіації на *basso ostinato*. Походження, художньо-виразові можливості. Засоби варіювання: контрастно-поліфонічні, імітаційні, гармонічні, ритмічні, фактурні. Об'єднання варіацій у групи. Завершення варіаційного циклу.
97. Застосування поліфонічних варіацій як самостійних творів і як частин циклічних форм.
98. Поняття про гетерофонію як багатоголосний склад, де всі голоси є варіантами один одного. Відмінність гетерофонії від інших складів, підголосковість як основа розвитку мелодії народної пісні у багатоголоссі.
99. Типи підголосків: від розгалуження унісонного складу до імітацій та вільного контрапункту. Вільна кількість голосів у народному багатоголоссі.
100. Використання співзвуч. Особлива роль квінт та октав у двоголоссі прямих рух до прим та октав у каденціях. Застосування кварта, недосконалих консонансів. Дисонанси, їх використання.
101. Варіаційна форма багатоголосної пісні. Одноголосний заспів та кілька варіаційних куплетів. Варіантність основної мелодії в куплетах, підпорядкування їй підголосків. Поступове ускладнення, збільшення кількості голосів у куплетах. Будова всієї куплетно-варіаційної форми із застосуванням різних підголосків.
102. Використання поліфонічних особливостей багатоголосної народної пісні у творчості українських, російських, польських, білоруських композиторів.

Схвалено Вченою радою
 Східноєвропейського національного університету
 імені Лесі Українки
 Протокол №   від   201 р.

Проректор з науково-педагогічної
 і навчальної роботи та рекрутації:

С.В. Гаврилук

Начальник навчального відділу:

Л. О. Заєць

Начальник юридичного відділу:

А. В. Маїло